ex
0

946
.V35x
1920

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

"REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS"

DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PUBLICA DE

D. FERRAN VALLS Y TABERNER

Les genealogies de Roda

EL DÍA 30 DE MAIG DE 1920

BARCELONA

IMP. «LA RENAIXENSA.»—XUCLÀ, 13

1920

Senyors Acadèmichs:

Per defererent benevolença vostra, de la qual vos en resto mólt vivament reconegut, rebo ara l'honor d'ingressar en aquesta venerable Academia, de tradició gloriosa, a les tasques de la qual me serà grat de cooperar, si bé en la escassa mida de les meves aptituts, sempre, però, ab aquella càlida amor que per les coses de Catalunya més íntimament que ningú podem sentir els que tenim la sort de ser catalans.

No sols per cumplir ab un deure de consuetudinaria cortesia, sinó també obehint a un sentiment sincer de respecte y de fonda consideració envers el meu immediat precessor en el lloch que vinch a ocupar avuy entre vosaltres, vull dedicar ara un recort a la seva personalitat y als séus principals treballs.

Nat a Vélez-Rubio (en la provincia d'Almería), D. Joan Rubio de la Serna vingué de jove a Barcelona, acabant en la nostra Universitat els séus estudis de Dret y fixant aquí en difinitiva la seva residencia. En 1881 certa troballa casual de ceràmica antigua en una seva finca de Cabrera de Mataró, va impulsar al senyor Rubio de la Serna a practicarhi determinades exploracions que donaren per resultat el descubriment d'una necròpolis pre-romana, del qual ell ne va donar compte tot seguit al ilustre arqueòlech F. Lenormant, y aquest se'n va ocupar a la *Gazette Archéologique*. Mentrestant el propi descubridor va anar estudiant cientificament els diversos objectes trobats en ses escavacions, els quals havia coleccionat. De moment va editar un *Estudio descriptivo de la colección de objetos de arte italo-focense descubiertos en la villa de Cabrera;* y més endavant va redactar una inteligent y detallada *Noticia de una necrópolis anterromana descubierta en Cabrera*

HAROLD B. LEE LIBRARY
BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY

de Mataró, la qual va publicar a Madrid en 1888 en les *Memorias de la Real Academia de la Historia*. Relacionades ab les seves troballes de Cabrera, hont va prosseguir encara les escavacions, ò ab els resultats d'exploracions practicades en sa comarca natal va publicar també el senyor Rubio de la Serna alguns articles d'investigació arqueològica en el *Boletín* de la matexa Academia, en *La España Regional* y més tart, quan formava ja part de la nostra Academia de Bones Lletres, en el bolletí d'aquesta; al ingressar en la qual va disertar sobre un tema sempre tan ple d'interès com es el dels primers habitants de la Península ibèrica. El senyor Rubio de la Serna havía publicat també una monografía històrica respecte la seva població nadiua. Una seriosa discreció domina en els esmentats estudis del respetable arqueòlech, a la aportació científica del qual en el camp de la nostra prehistoria cal tributar el merescut elogi.

Senyors: Vaig ara a tractar d'un tema respecte al qual diferentes vegades, però sempre més ò menys incidentalment, han estat consignades diverses indicacions y emeses variades opinions, les quals, al meu entendre, convé sotmetre en conjunt a revisió, bo y donant a conèxer alguns nous esclariments. Vaig a parlar de les *Genealogíes de Roda ò de Meyà*.

Les Genealogíes de Roda ò de Meyà

Són aquestes unes antigues genealogíes de les primeres famílies reyals de Navarra y d'algunes de les primitives cases comtals pirenenques. Constituexen un document de remarcable interès, l'auxili del qual es quasi indispensable per al qui tracta d'esbrinar els orígens de la historia pirenenca mig-eval; però cal reconèxer qu'elles són de per sí insuficients y qu'en alguns detalls estàn equivocades. No tothom els hi ha concedit la matexa autenticitat, ni idèntica antiguetat, ni igual valor històrich; en realitat, aquestes genealogíes han estat mólt discutides.

El manuscrit de Roda ò de Meyà

Les *Genealogíes de Roda ò de Meyà* solen ésser conegudes ab un ò altre d'aquests dos noms de lloch (encara que preferentment ab el segon) perque'l més antich manuscrit que les conservava (perdut l'original) havía pertenescut a la catedral de Roda y després fou possehit per don Manuel de Abbad y Lassierra, Prior

de Meyà de 1773 a 1785 (1), que l'havia adquirit ab altres volums procedents de la llibrería de don Joseph Dormer, Cronista d'Aragó, al qual havía estat dexat en prèstech per aquella Seu.

Aquest antich manuscrit, que a més de les genealogíes contenía'ls set llibres de la Historia d'Orosi y altres cròniques y anals, es avuy, malauradament, perdut; però, ultra un índex detallat de son contingut, se'n conserven actualment a Madrid, a la biblioteca de la Real Academia de la Historia, una copia de bona part d'ell (2), escrita primorosament sobre vitela, en 1780, per don Francesch Xavier de Santiago Palomares (el qual al ensems que un gran calígraf era un excelent paleògraf) (3), altra copia en paper feta per En Francesch Llobet y Mas (que després de don Manuel Abbad fou Prior de Meyà), uns facsímils d'alguns dels folis (4), dibuxats en 1777 pels germans Antoni y Gregori Barcones y servint d'ilustració a un *Indice de varios códigos antiguos que existen en los Archivos de la Corona de Aragón* (redactat pel susdit Abbad y Lassierra) (5) y altres facsímils anàlechs (deguts probablement als matexos germans Barcones) qu'acompanyen el volum II d'un *Ensayo diplomático dispuesto con permiso de Su Magestad bajo la dirección de la Real Academia de la Historia, por D. Manuel de Abbad y Lassierra, Prior de Meyá, académico de número, asociado con D. Francisco Xavier de Santiago Palomares, oficial del Archivo de la primera Secretaría de Estado, individuo de la misma Real Academia y de la Sociedad Bascongada, (1781)* (6), qu'es un tractat de paleografía mólt interessant y ben documentat. Aquests facsímils (alguns dels quals ho són de folis corresponents a les genealogíes) executats ab gran perfecció y escrupolositat, donen idea clara del tipus de lletra de les diverses parts del antich manuscrit, respecte l'època del qual han estat emeses variades opinions.

---

(1) Aquest manuscrit fou donat per Abbad y Lassierra al comte de Campomanes, segons anotá'l P. Casaus.

(2) Signatura: Est. 26, gr. 1, n.º 9. *Colección de diferentes cronicones antiguos que se hallan en un códice gótico ms. en vitela a fines del siglo IX, el qual parece haber sido de la santa iglesia de Roda, copiados fielmente de su original y demostrados sus caracteres para el uso de la Real Academia de la Historia, de orden de su director el ilustrísimo señor D. Pedro Rodriguez Campomanes por Francisco Xavier de Santiago Palomares. Año de MDCCLXXX.*

(3) Cotarelo, *Diccionario de caligrafos españoles.*

(4) Alguns altres facsímils y extractes y la copia de les genealogíes se troben també en el ms. 143 de l'Arxiu de la C. d'Aragó.

(5) Signatura: A, n.º 6, est. 23, gr. 1.ª

(6) Signatura: 12, 23, 1. A, 3.

En la *Noticia* qu'encapsula la copia de Palomares (redactada probablement per Abbad y Lassierra) es atribuhit el manuscrit de Roda ò de Meyà a les darreries del segle IX; y d'aquí'n provingué, sens dubte, el que Eguren (7) l'assignés d'una manera general à la susdita centuria, cosa absurda, per quant en les genealogies hi són esmentats personatges que visqueren durant la centuria següent. Don Manuel Oliver y Hurtado (8) el suposa, en quant a la part de les genealogíes, de mitjans del segle X; y abans el P. Traggia (9) l'havía situat cap a finals del mateix. En Sanpere y Miquel (10) considera, ab rahó, que la lletra del susdit còdex, en la part de les genealogíes propiament dites, correspon a la primera meytat del XI (mentres que'n la d'altres cronologíes correspon a la segona meytat); y'l senyor Serrano y Sanz (11) creu també que les genealogíes foren copiades en l'esmentat volúm a principis del mateix segle.

Altres manuscrits mig-evals de les genealogíes

Altres dos manuscrits mig-evals ens han tramès també, encara qu'ab qualques variants y notes interpolades, el text de les genealogíes meyaneses.

L'un es un còdex en pergamí qu'havía pertenescut a la Colegiata de San Isidor de León y que, després d'algunes peripecies, va anar a parar a Madrid a la biblioteca de la Real Academia de la Historia (12). Es aquest un cèlebre manuscrit (del qual el P. Masdeu (13) va arribar quasi a negar-ne l'existencia, tot dubtant positivament de la seva antiguetat) que conté entre altres coses la famosa crònica llatina del Cid (d'hont la publicà'l P. Risco) y qu'ha estat atribuhit per Amador de los Rios (14), Blázquez (15) y Serrano y

---

(7) *Memoria descriptiva de los códices notables conservados en los archivos eclesiásticos de España* (1859), p. 96.

(8) *Forma, tiempo y circunstancias en que hubo de verificarse el nacimiento del reino de Pamplona.* (Discurs d'entrada a la R. Academia de la Historia. Madrid, 1866).

(9) *Discurso histórico sobre el origen y sucesión del reyno pirenaico.* («Memorias de la R. Academia de la Historia», t. IV).

(10) *Los origenes del condado de Pallás y su historiador fray Francisco Llobet y Mas* («Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos»).

(11) *Noticias y documentos históricos del condado de Ribagorza.*

(12) Signatura: 12, 23, 7. A, 189.

(13) *Historia crítica de España,* t. XX.

(14) *Historia crítica de la literatura española,* t. II, p. 174.

(15) *La Hitación de Wamba.* «Revista de Archivos, B. y M.».

Sanz (16) al segle XII y per Muñoz (17), Ewald (18), Mommsen (19), Barrau-Dihigo (20), Foulché-Delbosch (21) y Menéndez Pidal (22), ab més rahó, al segle XIII. Alguns dels autors esmentats han volgut identificar aquest manuscrit ab un que va indicar el P. Traggia atribuhintlo al segle XII y que llavors es conservava a Lleó; en cambi M. Cirot (23) refusa semblant identificació, però cal tenir en compte que la part principal de la seva argumentació, tendint a demostrar la distinció dels manuscrits lleonesos, està basada en una confusió del senyor Menéndez Pidal, rectificada després per aquest mateix en la nova edició del sèu catàlech.

L'altre es també un manuscrit en pergamí qu'havía format part de la biblioteca de don Lluís de Salazar y Castro, ab la qual passà al Convent de Montserrat de Madrid y finalment a l'esmentada Academia de la Historia (24), sa actual possessora. Aquest còdex, que a més de les genealogíes meyaneses, de la susdita crònica del Cid y d'altres cròniques contingudes també en el manuscrit de Lleó, porta encara altres textes històrichs, correspon a les darreríes del segle XV y presenta bastantes incorreccions de copia.

Manuscrits perduts

Tant M. Cirot com el senyor Bonilla (25) creuen qu'aquest manuscrit no es copia del lleonès, sinó qu'un y altre seguexen transcripcions intermitges, avuy perdudes.

Edicions de les genealogíes

El P. Traggia fou el primer que publicà les genealogíes navarro-aragoneses (bé que prescindint de les dels comtes de Gascunya, de Pallars y de Tolosa); per a l'edició se serví d'una copia

---

(16) *Noticias y documentos históricos del condado de Ribagorza.*

(17) *Diccionario*, Castilla, n.º 10.

(18) *Reise nach Spanien*, («Neues Archiv»).

(19) *Monumenta Germaniae Historica*, Auct. antiquis., t. XI.

(20) *Les origines du royaume de Navarre* («Revue Hispanique», 1900)

(21) *Gesta Roderici Campidocti.* («Revue Hispanique», 1909).

(22) *Catálogo de los códices de la Biblioteca Real*, t. V.

(23) *La Chronique Leonaise.* («Bulletin Hispanique», 1911).

(24) Colecció Salazar: G, 1.

(25) *Gestas del Cid Campeador.* («Boletín de la Real Academia de la Historia»).

que del text del còdex de Meyà n'hi va treure y li envià'l senyor Abbad y Lassierra, afeginthi en notes les variants del manuscrit de Lleó. Aquesta primera edició de les genealogíes navarro-aragoneses ha estat reproduhida per Romey (26), Lafuente (27), Campion (28) y Jaurgain (29). Don Manuel Oliver y Hurtado (30) y'l senyor Serrano Sanz (31) han editat les genealogíes navarro-aragoneses, transcribintles de la copia del manuscrit de Meyà feta per Palomares. En Sanpere y Miquel (32) y M. Cirot (33) són els únics qu'han donat edicions completes de les genealogíes; la del primer segons la susdita copia del manuscrit de Meyà feta per Palomares y la del segon basada en el text lleonès y anotada ab variants del manuscrit Salazar.

Principals autors qu'han utilisat les genealogíes

Les genealogíes meyaneses han estat utilisades per diversos historiadors. Segons el P Traggia hauría estat Ambròs de Morales el primer dels historiadors moderns que les conegué (bé que no en son text primitiu, sinó en el del manuscrit de Lleó) y les aprofità, traduhintne un fragment (34). Potser En Zurita les havía conegudes també, car tal vegada s'hi refería quan, parlant dels primers reys navarresos, esmentava «una relación muy antigua de la sucesión de estos príncipes» (35).

El fragment de les genealogíes traduhit per Morales fou utilisat pel P. Abarca (36), per Ohienart (37) y pel P. Moret (38), als quals han copiat ò contradit altres diversos autors. Mólts dels edi-

---

(26) *Historia de España.*

(27) *Historia eclesiástica de España,* (2.ª edició).

(28) *Ensayo apologético, histórico y crítico, acerca del P. Moret y de los Orígenes de la Monarquía Navarra.* (1.ª edició en 1892 y 2.ª edició dins el vol. 4 de «Euskariana»).

(29) *La Vasconie*, t. I.

(30) Discurs d'entrada a la R. Academia de la Historia.

(31) *Noticias y documentos históricos del condado de Ribagorza.*

(32) *Los orígenes del condado de Pallás* («Revista de Archivos» 1904).

(33) *La Chronique leonaise.* («Butlletin Hispanique», 1911).

(34) *Crónica general de España.*

(35) *Anales de la Corona de Aragón*, t. I.

(36) *Los reyes de Aragón en anales históricos.*

(37) *Notitia utriusque Vasconiae.*

(38) *Anales del reyno de Navarra.*

tors de les genealogíes, abans esmentats, y també altres erudits moderns, com Dozy (39), Lafuente (V.), Simonet (40) y Codera (41), s'han servit més ò menys d'elles. Però no tothom els hi ha otorgat igual confiança.

La qüestió de l'autenticitat y valor històrich de les genealogíes

Les opinions respecte l'autenticitat y valor històrich de les genealogíes meyaneses han estat mólt diverses; haventhi entre les de llurs més entusiastes defensors y les de llurs detractors declarats qualques criteris intermitjos. D'una banda don Manuel Oliver y Hurtado les considera com una base segura per a la primitiva historia pirenenca, don Artur Campion diu d'elles que són l'únich raig de llum qu'arriba fins als primers temps de la monarquía navarresa, M. de Jaurgain les ha calificat de testimoni el més antich y'l més exacte que tenim sobre aquells temps, y'l senyor Serrano y Sanz opina qu'elles són la font més autorisada per a conèxer la successió dels antichs reys de Navarra, el document més fidedigne per a investigar l'origen dels Estats pirenenchs. En cambi M. August Molinier (42), va considerar les genealogíes de Meyà com un document veritablement extrany del qual sería prudent no ferne massa cas, y M. Barrau-Dihigo (43), classificantles entre'ls documents suspectes, diu que no han de ser objecte de gran veneració y que cal prescindir d'elles. Y d'altra banda M. Poupardin (44) ha arrivat a compararles injustament ab l'apòcrif famós del privilegi d'Alaó.

Les dugues objeccions més serioses, les quals han estat formulades per M. Barrau-Dihigo, en contra de la utilitat històrica de les genealogíes, són: d'una manera general, la de llur manca de cronología; y particularment, en relació ab les genealogíes de les dugues branques de la familia reyal navarresa, la de llur impresició respecte a quins foren, d'entre'ls nombrosos personatges qu'esmenten, els qui efectivament varen regnar. Aquesta segona objecció (encara qu'alguns de dits personatges son calificats de reys) resta en part insoluble, per manca de termes prou segurs de comparació lo

(39) *Recherches sur l'histoire et la litterature de l'Espagne pendant le moyen âge.*
(40) *Historia de los muzárabes.*
(41) *Estudios críticos de historia árabe española.*
(42) «Revue Historique», 1899.
(43) *Les origines du royaume de Navarre*, «Revue Hispanique».
(44) «Annales du Midi», 1899.

qual fa possibles tota mena de combinacions; mentres que la primera objecció podría salvar-se bastant, car per un sistema comparatiu de les dues genealogies navarreses entre sí y ab les demés del còdex de Meyà y tenint en compte'ls diversos enllaços familiars que relacionen les unes ab les altres es possible d'arribar a situar en el temps, d'una manera aproximada, les diferents generacions enumerades per cada una d'elles.

A més d'ésser insuficients, les genealogíes meyaneses, tal com ens han estat trameses pels manuscrits abans esmentats, contenen, ultra algunes equivocacions notories, certes petites transposicions prou clares, degudes indubtablement a errors de transcripció dels copistes en relació ab probables esmenes ò adicions qu'haurien estat anotades en el manuscrit original. Però parlant de transposicions en el text de les genealogíes cal advertir, en cambi, que no sembla gens admisible l'enginyosa teoría de M. de Jaurgain, el qual suposa que'l primitiu treball hauría estat redactat sobre fulls escrits d'una sola cara, dos dels quals que començaven ab el nom de Sanxo Garcés hauríen estat canviats distretament al cosirlos, perpetuantse després en les diverses copies la consegüent transposició de text.

Epoca de redacció de les genealogíes

També respecte l'època en que les genealogíes foren redactades hi han hagut parers diversos. El senyor Ximenez de Embun (45) va considerarles com un de tants entreteniments monàstichs dels segles XIII ò XIV. M. de Jaurgain ha atribuhit també al segle XII la part de les genealogíes relativa als comtes d'Aragó, mentres que la redacció de lo demés la fixa a mitjans de la desena centuria. Abans el P. Traggia havía suposat en quant a les genealogíes navarreses, tal com estaven en el ms. de Meyà, dos èpoques diferentes de redacció, situant la segona a ben entrat el segle X y datant encara de molt més tart una addició continguda en el manuscrit lleonès. També'l senyor Campión vol distingir en la elaboració de les genealogíes navarreses diverses èpoques, la primera de les quals vindría a coincidir ab la primera meytat del segle X; mentres que l'addició del manuscrit de Lleó, darrer retoch de les genealogíes, correspondría a mitjans del segle XI. El senyor Sanpere y Miquel ve a indicar que totes les genealogíes del manuscrit de Meyà (apart d'altres cronologíes posteriors del

(45) *Ensayo histórico acerca de los orígenes de Aragón y de Navarra.*

mateix còdex y prescindint de la addició del ms. de Lleó) foren escrites en el primer terç del segle XI (en temps de Sanxo el Major de Navarra); en cambi el senyor Serrano y Sanz situa llur redacció pels anys 980 a 990.

M. Barrau-Dihigo, ha estat el primer qu'ha formulat explícitament la distinció entre l'època en que fou escrit el manuscrit de Meyà, confós per alguns ab l'exemplar original de les genealogíes, y la data de redacció d'aquestes que coloca cap a la fi del segle X.

Lloch de redacció de les genealogíes

En Sanpere y Miquel considera que'l manuscrit de Roda ò de Meyà havía estat escrit a Navarra, país en el qual situa la redacció de les genealogíes y d'altres de les cronologíes posteriors contingudes en aquell còdex. L'opinió d'En Sanpere, basada en la predilecció que les genealogíes mostren per les coses del reyalme de Pamplona, ha estat compartida per M. Barrau-Dihigo y pel senyor Serrano y Sanz.

El redactor de les genealogíes

Mentres alguns autors, com En Sanpere y'l senyor Serrano, parlen de les genealogíes del còdex de Meyà (apart, ben entès, de les altres cronologíes y de la addició del manuscrit lleonès) com si fossin degudes a un sol redactor, altres erudits les suposen, com hem vist ja, confeccionades en distintes èpoques creyentles obra de redactors diversos. De totes maneres l'anònim els encobreix.

El senyor Campion suposa que sería un monjo navarrès, ò que al menys tenía plena conexença de certes coses de Navarra, el qui redactà la geneología de la primera familia reyal de Pamplona. En cambi el senyor Serrano y Sanz creu respecte les geneologíes meyaneses en general, que no varen ser escrites per cap monjo ni prenent per base documents monàstichs, sinó que foren fetes probablement per algun seglar que's va fonamentar en documents y noticies oficials que hi havía a la cort de Navarra (monarquía de la qual va tractar ab més extensió y preferencia que no pas dels comtes de Pallars, de Gascunya y de Tolosa), realisant el séu treball ab tota bona fè, car va estimarse més dexarlo incomplert, ab determinades llacunes, que no pas omplirlo de noms falsos ò dubtosos.

Estudi comparatiu de les geneologíes de Meyà

L'estudi comparatiu de les distintes genealogíes tal com estaven en el manuscrit de Meyà, pot salvarles bastant de llur manca de cronología y es un medi per descobrir y rectificar nombroses equivocacions de diversos historiadors.

Cal remarcar, per de prompte qu'en la primera genealogía navarresa ò de la familia Inyiga (com l'anomena Campión) els personatges que hi estan enumerats corresponen a sis generacions, mentres que'n la segona, ò sigui la de la familia Xemena, els respectius personatges (prescindint dels de l'addició del manuscrit de Lleó) formen sols tres generacions. Y vetaquí que pels diversos enllaços matrimonials entre individus d'una y altra familia (ò de les dugues branques d'una sola familia, segons volen alguns autors) apar manifestament que la darrera generació de la segona genealogía havía de ser coetanea ab la penúltima de la primera y seguint en un paralelisme ascendent resulta evident que la tercera generació de la primera genealogía, axò es la dels néts d'Inyigo Arista, havía hagut de ser contemporànea de la primera de l'altra, ò sigui la dels dos germans García-Xemenez y Inyigo-Xemenez. Axò donchs impossibilita en absolut, com ha remarcat ja'l senyor Serrano, de identificar el germà de Garcia-Xemenez ab l'Inyigo Arista de la primera genealogía, en la qual d'altra banda, no's troba may, entre'ls descendents barons d'aquest, el nom de Xemenez que tampoch ha estat atribuhit a Inyigo Arista per les genealogíes meyaneses, sinó per algun document més que suspecte.

La genealogía dels comtes d'Aragó abraça cinch generacions començant per Aznar-Galí I, el qual havía d'ésser contemporani d'Inyigo Arista.

La genealogía dels comtes de Pallars y Ribagorça consta de quatre generacions, de les quals les dues primeres coincidexen correlativament ab les dues últimes de la genealogía dels comtes d'Aragó y de la genealogía navarresa de la familia Xemena.

La genealogía dels comtes de Gascunya comprèn tres generacions, de les quals la intermitja havía de ser coetania de l'última de la genealogía navarresa de la familia Xemena y de la penúltima de la familia Inyiga.

La genealogía de la primera familia reyal de Pamplona

La genealogía de la primera familia reyal de Pamplona comença ab Inyigo Arista (Aritza, segons Campion), el qual, si hem de creure al arquebisbe toletà Ruderich Ximenez, era procedent

del comtat de Bigorra y, al temps en que Castella, Lleó y Navarra eren devastats per diverses incursions musulmanes, vivía en les encontrades dels Pirineus, d'hont va descendir després cap a la plana de Navarra lliuranthi móltes batalles, per lo qual obtingué d'ésser elegit príncep pels naturals del país. Axò degué tenir lloch en el segon quart del segle IX. M. Jaurgain y'l senyor Campion han tractat, ab força rahó, de situar el regnat d'Inyigo Arista entre 824-852.

Segons les genealogíes de Meyà, Inyigo Arista hauría tingut un fill, García, y dugues filles: Assona (que va casarse ab Muza II, de la familia dels Beni-Casi) (46) y una altra que fou muller de García Malo (del qual tractarèm més avall al parlar dels comtes aragonesos).

El cap de la segona generació en la genealogía de la familia Inyiga, es García Inyigez, el qual, hi está expressament calificat de rey. Segons la major probabilitat, fou l'immediat successor de son pare en el govern del reyalme de Pamplona. M. Jaurgain y'l senyor Campion, que intercalen, equivocadament, un suposat regnat de García Ximenez (personatge contemporani dels néts de Inyigo Arista), volen senyalar com a època de govern de García-Inyigez els anys 860 a 882.

Les genealogíes meyaneses no consignen el nom de la muller de García-Inyigez, la qual, segons Ruderich Ximenez, se deya Urraca y era de sanch reyal. Els fills de García-Inyigez foren: Fortun, Sanxo y Oneca. Aquesta's va casar ab el comte aragonés Aznar-Galí II. De Sanxo Garcés (fill de García-Inyigez) les genealogíes tampoch ens donen el nom de sa muller, però sí'l de son fill Aznar-Sanxez.

El cap de la tercera generació va ser Fortun-Garcés, casat ab Oria. Segons els autors aràbichs y l'arquebisbe Ruderich Ximenez, Fortun, després d'una batalla de 861, havía estat captiu a Córdoba uns vint anys. El período del séu regnat ve situat per M. Jaurgain y'l senyor Campion entre 882 y 905. Axís deuría ser ell lo que al any 900 tingué una entrevista ab el rey d'Asturies, Alfons III, el Gran; y sembla que ja vell fou destronat, retirantse llavors al monastir de Leyre, hont va morir a l'edat de 96 anys. El govern va passar a la familia Xemena.

Els fills de Fortun-Garcés foren, segons les genealogíes: Inyigo, Aznar (que va tenir un fill anomenat Fortun), Velasco (que va tenir dues filles: Xemena y Toda), Llop y Oneca (la qual va contraure matrimoni primerament ab son cosí Aznar-Sanchez, del

---

(46) M. Dozy s'equivocà al creure que Assona s'havía casat ab Muza I *(Recherches)*.

que tingué aquests fills: Sanxo, Toda y Sanxa: y després va casarse en 867 ab el futur emir de Córdoba, Abdallà, del que tingué un fill: Mohamed ben Addallà, que fou el pare d'Abderraman III).

Cal remarcar ara també una altra omissió de les genealogíes meyaneses, que no parlen de la reyna Leodegundia, filla d'Ordonyo I d'Asturias, la qual en la segona meytat del segle IX va casarse ab el rey de Pamplona, probablement Fortun-Garcés. Axò ho sabèm per uns versos en llaor de la princesa, qu'estaven transcrits en el mateix manuscrit de Meyà, dels quais el conjunt d'inicials de les respectives estrofes diu: *Leodegundia pulcra Ordonii filia* y'l text sencer es com segueix:

VERSI DOMNA LEODEGUNDIA REGINA

Laudes dulces fluant tibiali modo
magnam Leodegundiam Ordonii filiam
exultantes conlaudemus manusque adplaudamus.
Ex genere claro semine regali
talis decet utique nasci proles obtima
que paternum genus ornat maternumque sublimat.
Ornata moribus eloquiis claram
eruditam litteris sacrisque misteriis
conlaudetur cantis suabi imniferis vocis.
Dum facies eius rutilat decore
moderata regula imperat familiis
ornat domum ac disponit mirabile ordine.
Exultet persona cui extat nexu
conjugali tradita casta Leodegundia
placens Deo et amicis absque ulla macula.
Gaudete, gaudete simul persona
et cuncti ejus famuli matrone substantiam
dulci voce conlaudete proferentes canticum.
Un vigeat longo feliciter evo
filiorum filios videat incolomes
gaudeatque cum amicis exorate Dominum.
Nervi repercussi manu cithariste
tetracordon tinniat armoniam concitet
ut resonent laudes dulces domine Leodegundie.
Dum lira reclangit tibia resonat
Pampilone civibus melos dantes suaviter
recitantes in concentu laudent Leodegundiam.
Innovetur semper memoria eius
que proximos diligit fideli propositu

suos obtans hac externos ut pariter diligant
Audiant propinqui cari et amici
gratulantes digniter prorumpant in iubilum
patris decus et doctrinam proles electa tenet.
Pulcerrima nimis audi modulamen
tibiale dulciter quod electo . . .
deprecantes deprecamur ut famulos audias.
Ut valeas felix et servias Deo
gubernesque pauperes protegasque orfanos
mundi quoque gratulentur te habentes dominam.
Lumen verum Dei te ubique tegat
et tenebre fugiant semperque resplendeas
observando legem sanctam summo Deo placeas.
Concentu parili resonate cuncti [bu]s
cantu . . . . tibia . . . . . ut decet
. audiant et gratulentur qui te semper . . . .
Res leta canora resonat in aula
musciculis carminum et regalis pacis . . .
preparatur ut regina potum suavem glutiat.
Ad exillarandam faciem decoram
preparentur famuli infunda . . . . . poculo
ambroseum sucum braci ut letetur affatim.
Obtentur amici ac sodales obtimi
convibeque regii resedeat pariter
. . . . . onetur mente omnes ex opimis ferculis.
Regalis dum cibus rite preparatur
signo Christi omnia consecrata fercula
. . . . inquiratur more pio cuneos semper pauperos.
Diu pauper refectus cibis principantis
deprecatur Dominum pro salute . . . principum
tunc Redemptor aure pia invocantes adiubat.
Occurrant cantores suaves melos dantes
in conspectu omnium rite . . . . . consedentium
conlaudetur nomen Dei cuius iussu vivimus
Nullius scurranii hic resonat verba
abiit omne barbarum ga . . . . ita . . . scandalum
sed edentes hac potantes laudemus Altissimum.
Incipiat cantor percutiens lyram
aut verberans cimbalum . . . . . entu cunctorum
conlaudere regem Deum Rectoremque omnium.
I . . . nunc promat laudes carmen nostrum
cuius nutu omnibus datum extat . . .
vinculum caritatis clare Leodegundie.

Feliciter vivas in Christo placeas
placatum possideas regnum tibi traditum
. . . nullus hostis ac adversus contra te victoriet.
Idonea semper sis ad observandam legem
Dei inelleamque humiles . . . . . .
mansuetos ac modestos ad regnum perpetuum.
Limen domus Dei mansueta mente
alacrique animo frecuentare piissime
. . . lacrimando et orando deprecare Dominum.
I . . . . dulces laudes hac precepta vite
aure mentis audies que Redemtor . . . . .
observarique precepit his qui eum diligunt.
A . . . in domino Deo domina Leodegundia
et post longa tempora . . . . . regnum Christi
consequeris cum electis omnibus. Amen.

Aquesta reyna Leodegundia podría ser que—com vol Abbad y Lassierra—s'hagués retirat al claustre al ensems que son presumpte marit Fortuny-Garcés, i que fos la matexa Leodegundia que'l any 912 estava en el monastir de Bobadilla, prop de Samos (Galicia) (47).

La quarta generació de la genealogía de la familia Inyiga es la dels fills de Fortuny-Garcés, dels quals el més gran devia ser Inyigo-Fortun. Aquest, que va estar enllaçat ab la familia Xemena, per son matrimoni ab Sanxa, filla de García-Xemenez, tingué un fill: Fortuny, i dugues filles: Auria y Llopa.

El cap de la quinta generació fou Fortuny-Inyiguez, el qual va tenir dos fills: García y Inyigo, y una filla: Sanxa.

Aquests constituhexen la sexta generació y ab ells acaba la genealogía de la primera casa reyal de Pamplona.

La qüestió de la relació originaria entre la primera y segona dinastía navarresa

Han volgut suposar diversos autors que la familia Inyiga y la Xemena no eren en realitat sinó dugues branques d'una sola familia. Però descartada, per la gran distancia de temps, la possibili-

(47) Segons l'explicit d'un còdex ovetense de la biblioteca de l'Escurial (signatura: J-A-13) que diu axí: «O vos omnes qui legeritis hunc codicem mementote clientula et exigua Leodegundie qui huic scripsi in monasterio Bobatelle, regnante Adefonso principe in Era DCCCCLI. Quisquis pro alium oraverit, semetipsum Domino commendat».

tat de que Inyigo-Arista y García-Xemenez fossin germans, jo no veig altra manera presumible (no dich pas probable) d'enllaçar les dugues families per una ascendencia comú, sinó suposant qu'entre les varies omissions de les genealogíes de Meyà pogués haverhi també la d'algun altre fill de Inyigo-Arista, qu'hagués sigut pare de García-Xemenez y de Inyigo-Xemenez, al qual en tal cas hauriem d'anomenar Xemen-Inyigez. Axò es pura hipòtesis; però, cal remarcar, qu'en la familia Xemena, tal com ve enumerada en les genealogíes meyaneses, s'hi troven dos individus barons que porten el nom de Inyigo.

La genealogía de la segona casa reyal de Pamplona

Comença la genealogía de la segona casa reyal navarresa dihent que García-Xemenez y Inyigo-Xemenez foren germans. Evidentment llur pare's digué Xemen.

García-Ximenez, al qual alguns, basantse'n diplomes apòcrifs, han volgut atribuhir la dignitat reyal, va estar casat primerament ab Oneca, ab la qual tingué un fill: Inyigo, y una filla: Sanxa; y després (segons el senyor Serrano abans de 885) va contraure nou matrimoni ab Dadildis, germana del comte Ramon I, de Pallars y Ribagorça († 916), ab la qual tingué dos fills: Sanxo y Xemen.

Inyigo-Garcés va casarse ab Xemena, filla de Velasco-Fortun, de la familia Inyiga; llurs fills foren: García (mort a Liedena), Xemen, Fortun y Sanxo (que fugiren tots tres a Córdoba), y Toda. La germana de Inyigo-Garcés, Sanxa, es va casar ab Inyigo-Fortun, de la familia Inyiga, y després ab el comte aragonès Galí-Aznar II. Inyigo-Garcés es qualificat de rey en les genealogíes; axò s'explica pel sistema sunàrquich indicat per D. Manuel Oliver.

El qui inaugurà, però, efectivament, el poder reyal en la familia Xemena sembla que fou Sanxo-Garcés, *optime imperator*, segons les genealogíes; el qual regnà durant vint anys y morí en 925. Sa muller fou Toda, filla d'Aznar-Sanchez, de la familia Inyiga y d'ella va tenir al menys un fill: García, y cinch filles: Oneca, Sanxa, Urraca, Velasquita y Orbita; de les quals la primera fou, segons les genealogíes, la muller d'Alfons IV, de Lleó, y mare d'Ordoño el *Malo*, però com aquesta's deya Xemena (48) podría ser que al casarse cambiés el nom, adoptant el de familia, ò bé cal afegir encara (però axò no sembla tan probable) un'altra filla anomenada Xemena a la llista de les de Sanxo Garcés I, y suposar

(48) Florez, *Reinas católicas*, t. I.

que'l redactor de les genealogíes en va confondre dugues en una. La segona de les filles de Sanxo Garcés I, Sanxa, va ser la darrera muller del rey de Lleó Ordoño II († 924), però aquest matrimoni, que fou contret a finals del any 923, durà pochs mesos y Sanxa, va tornarse a casar ab el comte alavés Alvar Harremeliz y poch després, segons les genealogíes hauría celebrat encara terceres noces ab el comte de Castella, Fernan Gonzales; però com qu'aquest en 912 ja estava casat ab Sanxa, aquesta ha de ser distinta de l'altra filla de Sanxo Garcés I. La tercera de les filles d'aquest fou Urraca, casada (des d'abans de 932) ab el rey de Lleó, Ramir II, del qual segons les genealogíes tingué un fill: Sanxo, y una filla: Elvira (la qual fou monja); mentres que Ordoño, fill primogènit de Ramir II, nasqué d'un'altra muller d'aquest monarca. Velasquita, altra de les filles de Sanxo-Garcés I, va casarse primerament ab el comte Momi de Vizcaya (49), del qual tingué tres fills: Aznar, Llop, y Sanxo; després contragué nou matrimoni ab Galí, fill del comte ribagorçà, Bernat I († 950); y finalment es va tornar a casar ab Fortuny-Galindez. Un'altra filla encara va tenir Sanxo-Garcés I fòra de matrimoni: es digué Llopa y fou mare de Ramon de Bigorra.

El germà de Sanxo-Garcés I, Xemen-Garcés († 931), fou marit de Sanxa-Aznares, germana de la reyna Toda; axí foren dos germans casats ab dues germanes. Xemen y Sanxa tingueren dos fills: García y Sanxo; el segon hagué per muller una tal Quixilo.

García-Sánchez, herèu de Sanxo-Garcés I, es el representant principal de la tercera generació de la genealogía Xemena, de que venim parlant. Estigué casat ab Endregoto-Galíndez, filla del comte aragonès Gali-Aznar II; y la data de la seva mort pot situarse aproximadament, cap al 970.

Les variants y addicions en les genealogíes navarreses del manuscrit lleonès

En el manuscrit lleonès, com també en el manuscrit Salazar, el text de les genealogíes, en general, difereix del còdex de Meyà en algunes variants, degudes principalment a distraccions de transcripció, y en diverses petites interpolacions (sovint desencertades) que semblen ser notes marginals d'algun dels manuscrits intermitjos avuy perduts, les quals hauríen estat incorporades al text primitiu pel respectiu copista; però a més hi hà una transposició relativa a la familia comtal de Pallars y certa addició enganxada a

(49) Labayru, *Señorío de Bizcaya*, t. II, dubta d'aquest comte.

seguit de la genealogía de la segona familia reyal de Pamplona. Aquesta addició, escrita ben sencera, sens dubte, en algun dels manuscrits intermitjos aludits, degué passar al manuscrit lleonès y després al manuscrit Salazar, d'una manera incompleta, per una altra de tantes distraccions de copia, havent sigut saltats els paragrafs en que devía ferse l'enumeració de la descendencia de García-Sánxez I, y resultant llavors ajuntada immediatament ab la fi de la segona genealogía meyanesa la part de l'addició relativa a García-Sánxez II, el Tremolós, qu'axí va restar confós ab el primer, ò sigui ab son avi. Aytal addició degué ésser redactada en la segona meytat del segle XI.

Relació de les genealogíes navarreses ab la crònica lleonesa

En la forma com estàn en el manuscrit de Lleó, les genealogíes navarreses varen ésser aprofitades en l'elaboració de la crònica lleonesa continguda en aquell mateix volum y editada recentment per M. Cirot. Axís aquesta explica'ls matrimonis de les filles del rey de Pamplona Sanxo-Garcés I, y parla dels ascendents, y de la muller de dit monarca de manera igual com ho fan les genealogíes navarreses del manuscrit lleonès donantli també equivocadament el sobrenom d'Abarca y confonent axí mateix, en tractar dels reys posteriors, García Sánxez I, ab el Tremolós, saltantse igualment dues generacions intermitges (les de García-Sánxez I y Sanxo Garcés II). Cal advertir que la crònica lleonesa va fer ja marcadament la distinció entre Inyigo-Xeménez, oncle de Sanxo-Garcés I, y Inyigo-Arista, besavi de la reyna Toda.

La genealogía dels comtes d'Aragó

La genealogía meyanesa dels comtes d'Aragó comença ab Aznar-Galí I, evidentment fill de Galí o Galindo. Alguns han volgut confondre aquest ab un comte de Cerdanya esmentat per Dozy ab el mateix nom y altres autors han tractat d'identificarlo ab un Galindo Belascotenes, esmentat en la genealogía, suposant que era'l mateix que Abenbelascot (fill de Velasc), senyor de Cerdanya, contra'l qual Abderraman I, va fer una expedició en 779. Aytals identificacions son completament hipotètiques. En quant a Aznar-Galí I, els senyors Oliver y Campion volen que sigui'l mateix comte Aznar que juntament ab el comte Eblo en 824 fou enviat per Lluís el Piadós ab un exèrcit a Pamplona, segons els Anals franchs, els quals expliquen que de retorn aquells comtes

foren derrotats pels montanyenchs (aliats probablement ab els moros) valentli a Aznar son parentiu ab els vencedors perque'l dexessin anar en llibertat, mentres Eblo fou enviat a Còrdoba; en cambi'l senyor Serrano suposa que l'Aznar de la expedició de 824 sería potser el comte de la Gascunya citerior, del mateix nom, que fou ajusticiat en 836 segons els Anals Bertinians.

Les genealogíes esmenten dos fills y una filla d'Aznar-Galí I, anomenats respectivament: Centul, Galí y Matrona. M. Calmette ha demostrat, però, que Aznar degué tenir un altre fill: Sunifret, y un'altra filla: Eylo. Segons les genealogíes, Matrona fou muller de García Malo, fill de Galindo Belascotenes (del que abans he fet alusió) y d'una ta' Fakilo. García, enfadat ab els Aznarez perque'l varen befar (ò més probablement, com suposa M. Cirot, perque Centul y Matrona varen cometre incestuós adulteri) va matar a Centul y va repudiar a Matrona, pactà aliança ab els moros y ab Inyigo-Arista, ab una filla del qual va casarse, y llansà del comtat d'Aragó a Aznar. El senyor Campion indica que axò degué ocórrer abans de 824. En quant a García Malo alguns erudits han tractat d'identificarlo ab un García que morí a la batalla de Mont-Laturce (vers 860) y que segons la crònica del Pseudo-Sebastià sería gendre de Muza II; essent, però, fàcil de suposar en dita crònica una equivocació respecte'l parentiu entre García Malo y Muza II, que segons les genealogíes haurien d'haver estat concunyats. Quan Aznar-Galí I se trobà desposehit de son comtat d'Aragó (del qual suposa'l senyor Campion que hauría estat investit per Carlemany) diuen les genealogíes que se'n anà a França a implorar la protecció d'aquell emperador el qual va encomenarli'ls territoris de Cerdanya y Urgell. Si axò no es completament exacte, tampoch es pura llegenda. Sembla fòra de tot dupte que Aznar-Galí I, fou efectivament comte d'Urgell y Cerdanya en el segle IX (segons corrobora un document de 863) però no en temps de Carlemany, sinó en l'època del imperi de Lluís el Piadós. Tal com ha proposat M. Calmette (50), en la serie dels primers comtes d'Urgell cal situar Aznar després de Frédol, que sembla ho era en 815. La pèrdua del comtat d'Aragó y la obtenció del d'Urgell per Aznar-Galí I, poden, donchs, ésser datades aproximadament dels primers anys de la tercera dècada del segle IX. Cal tenir en compte que, més tart, fou fàcil per al genealogista la confusió entre'ls dos emperadors: Carlemany y Lluís; y que la pro-

(50) *Les premiers comtes carolingiens d'Urgel*, («Melanges d'archéolohie et d'histoire de l'Ecole française de Rome», t. XXII).

pensió a atribuhir fets y personatges a l'època del primer, l'emperador per antonomasia, fou una cosa natural en la que incorregueren fins y tot cronistes de temps no gayre allunyat, com el mateix monjo de Saint-Gall (51), el qual, per exemple, feya regir l'esglesia de Metz en temps de Carlemany pel bisbe Drogó, qui no fou promogut a l'episcopat fins el 823.

Aznar-Galí I, degué morir dintre la quarta dècada del segle IX, car en 839 son fill Sunifred era ja comte d'Urgell.

Galí-Aznar I, representant principal de la segona generació de la genealogía aragonesa, sembla que recobrà'l comtat d'Aragó. No sabèm el nom de sa muller; però sí que tingué al menys un fill anomenat Aznar.

Aznar-Galí II, que constituheix la tercera generació, va casarse ab Oneca, filla del rey de Pamplona García-Inyiguez, y tingué dos fills: Galí y García, y una filla, Sanxa; aquèsta va ser muller del rey moro d'Osca Mohamed-Atauil, (52) ab el qual tingué diversos fills (Abdelmelik, Fortuny, Muza y Velasquita).

Galí-Aznar II, cap de la quarta generació de la genealogia aragonesa, es va casar primerament ab Acibella, filla de García-Sánchez, comte de Gascunya, de la qual tingué'ls següents fills: Redemptus (que fou bisbe), Miró y Toda, muller del comte Bernat I de Ribagorça (†950); després contragué nou matrimoni ab Sanxa, filla de García-Xeménez de Navarra (qu'havía estat casada anteriorment ab Inyigo Fortun), de la qual va tenir dugues filles: Velasquita y Endregoto, muller aquesta segona del rey García-Sánxez I de Pamplona. Galí-Aznar II, engendrà fora de matrimoni, a Guntiscle (que's casà ab Oria), Sanz, Velasc, Bauzo y Aznar.

La genealogía dels comtes de Pallars y Ribagorça

La genealogía dels comtes de Pallars-Ribagorça comença ab Ramon, primer comte autònom que governà'ls dos territoris units encara (53). Fou oncle del rey Sanxo-Garcés I. Ramon I, va morir vers 916. Sembla que sa muller s'anomenava Guiniguentes y era filla d'Aznar-Donat. Les genealogíes meyaneses esmenten qua-

---

(51) Halphen. *Etudes critiques sur l'histoire de Charlemagne.* («Revue Historique» t. 128).

(52) Codera, *Mohamet Atauil, rey moro de Huesca* («Colección de estudios árabes»).

(53) Valls Taberner, *Els origens dels comtats de Pallars y Ribagorça.*

tre fills de Ramon I, que's deyen respectivament: Bernat (†950), Miró, Llop y Isarn (†953); però cal afegirne un altre: Ató, que fou bisbe de Pallars (†955).

A la mort del comte Ramon I de Pallars y Ribagorça aquests dos territoris varen restar dividits, formant dos comtats distints. Cal remarcar que les genealogíes meyaneses no fan esment dels comtes de Pallars, successors de Ramon I, concretantse a enumerar la successió d'aquest a la Ribagorça, país que a principis del segle XI fou anexionat a Navarra.

Axís Bernat I de Ribagorça, que no sembla pas haver estat el primogènit de Ramon I, resulta en les genealogíes meyaneses el representant principal de la segona generació de la familia dels Pallars. Bernat contragué matrimoni ab Toda (filla de Galí-Aznar II, comte d'Aragó) y tingué dos fills: Ramon y Galí (aquest es va casar ab Velasquita, filla del rey Sanxo-Garcés y viuda del comte Momi de Biscaya) y una filla: Ava.

El comte Ramon II de Ribagorça estigué casat ab Garcendis, filla de Guillèm García, comte de Fesenzac. Cal advertir que les genealogíes no consignen el nom de dita comtesa. Els fills de Ramon y Garcendis segons les genealogíes foren: Unifred, Arnau, Isarn, Ava (aquesta's va casar abans de 971 ab el comte de Castella García Fernández). Però a més d'aquests sabèm que Ramon y Garsendis varen tenir un altre fill: Odisend (bisbe de Roda) y un'altra filla: Toda. Ramon II de Ribagorça morí vers 970, y'ls séus fills (exceptuats Odisend y Ava) un darrera l'altre varen regir el comtat, del qual sabèm, no pas per les genealogíes, qu'a la mort de Toda, en els primers anys del segle XI, fou heretat per Guillèm Isárnez nebot d'aquesta, fill natural d'Isarn, y que després de la mort de Guillèm (1018) passà al poder del rey Sanxo Garcés III de Navarra.

La genealogía dels comtes de Gascunya

La genealogía dels comtes de Gascunya tal com estava consignada en el còdex de Meyà, no ha estat publicada més que pel senyor Sanpere y Miquel; per axò quasi no ha estat fins ara ni utilisada ni comprovada. Comença ab García-Sánxez, que no es altre que'l que segons M. de Jaurgain ha tingut el sobrenom de Curvat, y que fou comte de Gascunya durant el primer quart del segle X. La filiació que voldría suposar M. de Jaurgain d'aquest comte respecte Sanxo-Xeménez y Quisilo es impossible, donat qu'aquests han de correspondre a l'època dels fills de García-Sánxez; aquests foren: Sanxo, Arnau y Guillèm (aquests tres esmentats també en una genealogía dels cartularis d'Auch y de Lascar), Endregoto,

Acibella (casada ab Galí-Aznar II, comte d'Aragó) y altra noya (muller de Pons, comte de Tolosa; la qual sería probablement Garsendis).

Sanxo-García, cap de la segona generació de la genealogía meyanesa dels comtes de Gascunya, tingué, segons aquesta, els següents fills: García, Sanxo, Guillèm, Gundebald, Aciulla (muller de Llop García) y Llucia, dels quals el primer degué morir abans que son pare.

Arnau García, fou, segons M. de Jaurgain, el fundador de la branca dels comtes d'Astarac († vers 960) y va tenir segons les genealogíes de Meyà dos fills: García y Lluís, y una filla: Girisenda (muller de Ramon de Bigorra).

Guillèm García, fou, el fundador de la branca dels comtes de Fesenzac; va tenir segons les genealogíes meyaneses, els següents fills: Ramon, Ostin, Fredol (comte de Gaure), Bernat (cap de la branca dels comtes d'Armagnac) y la que fou muller de Ramon II de Ribagorça (el nom de la qual en les genealogíes restà en blanch però sabèm documentalment qu'era Garsendis).

Dels fills de Sanxo García l'herèu (y per tant el representant principal de la tercera generació d'aquesta genealogía gascona) fou Sanxo, mort sense descendencia vers 961; al qual va succehir son germà Guillèm-Sanxez, († vers 997) que fou també comte de Burdeos. L'altre germà d'aquests: Gundebald, fou bisbe de Dax y arquebisbe de Burdeos y morí vers 992.

Aquesta genealogía gascona essencialment exactissima, segons surt comprobat per sa comparació ab l'estudi de M. de Jaurgain (que no la va utilisar), afegeix encara qualques noms que no eren coneguts per altres documents y n'omet algun que no resulta ser dels més importants.

La genealogía dels comtes de Tolosa

La dels comtes de Tolosa, es de totes les genealogíes del còdex de Meyà la més breu y incompleta; y encara està adulterada per haverhi situat malament la transcripció d'alguna nota marginal del exemplar primitiu. Comença ab Pons (que no dèu ser altre que'l comte Ramon Pons, que segons els historiadors del Languedoc morí vers 950) el qual va casarse ab una filla de García Sanxez comte de Gascunya (que potser era la comtesa Garsendis que per documents se sab fou muller de Ramon Pons).

La genealogía meyanesa parla solsament d'un fill del comte Pons, anomenat Ramon; però axò es prou interesant per si pot con-

tribuhir a refermar l'opinió emesa per diversos erudits antics y combatuda pels autors de la *Histoire générale de Languedoc* (54) de que l'herèu immediat de Ramon Pons en el comtat tolosà's deya també Ramon. Ab aquest crech qu'acaba propiament la genealogía tolosana del còdex de Meyà, l'autor de la qual degué dexar en blanch probablement la referencia als descendents d'aquest comte Ramon, fill de Pons (com ho havía fet també respecte de Guntiscle, fill natural de Galindo-Aznar II d'Aragó). Una nota original del exemplar primitiu de les genealogíes resultà doblement transposada al ésser transcrita en el còdex de Meyà: un troç d'ella ocupant el blanch relatiu a la descendencia del comte tolosà Ramon, fill de Pons, y la resta posada a continuació de la llista dels reys de França.

Rectificació de les notes transposades en les genealogíes

¿Ahont cal situar els dos personatges, Ramon y Vicus, d'aquesta primitiva nota original transposada en la copia? No m'atreviría pas a dirho. L'època en que visqueren degué ser a finals del segle IX y primer quart del X, car Ramon morí a Carazo, potser a la batalla lliurada allí pels volts de 929 (55), y'l bisbe Vicus, deu ser algun dels bisbes d'aquella època que tenien per nom Oviecus, (el de Lleó ò'l d'Oviedo) (56). No cal donchs, enllaçar aquests dos personatges, ab la casa comtal de Tolosa, sinó que més aviat devien tenir relació de parentiu ab la familia reyal asturo-lleonesa ò ab el comte de Castella, Fernan González.

Perdonèu, senyors, aquesta àrida disquisició genealògica; em faig càrrech de qu'haurà resultat poch delitosa. Però'm donaré per satisfet si, esvahint recels y dubtes, arribo a refermar en vosaltres el convenciment de la veracitat substancial de les genealogíes de Roda ò de Meyà y de llur utilitat històrica per a l'estudi de les principals families reyals y comtals que governaren en les regions del centre y occident del Pirinèu entre la novena y desena centuries.

---

(54) Nota VIII, en el tom IV de l'edició Privat.
(55) Férotin, *Histoire de l'abbaye de Silos*.
(56) Florez, *España Sagrada*, t. 34 y 37.

Taula comparativa de les genealogíes de Meyà

- Inyigo Arista
  - Garcia
    - Fortuny († 905)
      - Inyigo [2]
        - Fortuny
          - Garcia
          - Inyigo
          - Sanxa
        - Oria
        - Llopa
      - Aznar
        - Fortuny
          - Garcia
      - Velasc
        - Xemena [5]
        - Toda
        - Sanxa
      - Llop
      - Oneca [5]
    - Sanxo
      - Aznar [4]
        - Sanxo
        - Toda [6]
        - Sanxa [7]
    - Oneca [1]
  - Assona
  - X.
- Xemen
  - Garcia [12]
    - Inyigo [3]
      - Garcia
      - Xemen
      - Fortuny
      - Sanxo
      - Toda
    - Sanxa [2 3]
    - Sanxo [6] († 925)
      - Garcia [8] († 970)
      - Oneca
      - Sanxa
      - Urraca
      - Velasquita
      - Orbita
    - Xemen [7] († 931)
      - Garcia
      - Sanxo
  - Inyigo
    - Toda [10]
    - Redemtus

- Inyigo Arista
  - Garcia
    - Fortuny († 905)
      - Inyigo [2]
        - Fortuny
          - Garcia
          - Inyigo
          - Sanxa
        - Oria
        - Llopa
      - Aznar
        - Fortuny
          - Garcia
      - Velasc
        - Xemena [5]
        - Toda
        - Sanxa
      - Llop
      - Oneca [4]
    - Sanxo
      - Aznar [4]
        - Sanxo
        - Toda [6]
        - Sanxa [7]
    - Oneca [1]
  - Assona
  - X.
- Xemen
  - Garcia [12]
    - Inyigo [5]
      - Garcia
      - Xemen
      - Fortuny
      - Sanxo
      - Toda
    - Sanxa [2 3]
    - Sanxo [6] († 925)
      - Garcia [8] († 970)
      - Oneca
      - Sanxa
      - Urraca
      - Velasquita
      - Orbita
    - Xemen [7] († 931)
      - Garcia
      - Sanxo
  - Inyigo
- Aznar Galí
  - Centul
  - Galí
    - Aznar [1]
      - Galí [3.9]
        - Toda [10]
        - Redemtus
        - Miro
        - Velasquita
        - Endregoto [8]
      - Garcia
      - Sanxa
  - Matrona
- Ramon († 916)
  - Bernat [10] († 950)
    - Ramon [11] († 970)
      - Unifret
      - Arnau
      - Isarn
      - Ava
    - Galí
    - Ava
  - Miro
  - Llop
  - Isarn († 953)
- Dadildis [12]
- Garcia Sanxez
  - Sanxo
    - Garcia
    - Sanxo († 961)
    - Guillem († 997)
    - Gundebalt († 992)
    - Aciulla
    - Llucia
  - Arnau († 960)
    - Garcia († 975)
    - Lluis
    - Girisenda
  - Guillem
    - Ramon
    - Ostín
    - Fredol
    - Bernat
    - X. [11]
  - Endregoto
  - Acibella [9]
  - X. [13]
- Pons [13] († 950)
  - Ramon

Algunes de les dates són aproximades.

Els matrimonis entre individuus d'aquestes families són indicats per mitjà de números, iguals en el marit y la muller.

CONTESTACIÓ

DE

D. FRANCESCH DE BOFARULL Y SANS

SENYORS ACADÈMICHS:

Benvingut sia a nostre antich y modest casal l'acadèmich elet don Ferran Valls y Taberner, doctor en Dret y en Historia, Arxiver-Bibliotecari, Oficial del Arxiu de la Corona d'Aragó.

Els títols designats y'ls treballs propis y inherents à les carreres facultatives esmentades l'han fet merexedor, en plena joventut, de la proposta a favor séu de la vacant d'acadèmich de número que nostre bon consoci l'Arqueòlech Joan Rubio de la Serna dexà, proposta verament presentada ab convicció, per nostres desapareguts companys D. Guillèm M.ª de Brocà y Montagut, autor de la «Historia y les institucións del Dret català», y D. Joseph Pella y Forgas, autor de «El código Civil de Cataluña». (1)

De la joventut catalana contemporània es el Sr. Valls y Taberner un dels més entusiastes per la historia de Catalunya y ha portat en auxili de la ciencia jurídica elements importants per al estudi del Dret Català, socavat al jorn present per los jurisconsults centralistes. Es per tant pertinent, en nostres corporacions, de quan en quan, la elecció d'homes que porten en cartera, acopis suficients per a la defensa de nostres drets.

L'acadèmich elet D. Ferran Valls ja en l'any 1915 sota'l títol «Textos del dret Català», publicà'l primer volum que comprèn els Privilegis y ordinacions de les Valls Pirenenques, y's concreta al estudi de tot lo referent a la Vall d'Aran. El segon volum tracta de tot lo referent a les Valls d'Aneu, Vallferrera y Vall de Querol y'l

(1) L'any 1918 va ésser fatal a la nostra Corporació per la pèrdua d'aquests dos ilustres historiadors y jurisconsults catalans.

tercer tracta de la Vall d'Andorra; treballs que tenen per objecte facilitar l'estudi y conexement d'un conjunt de documents relatius al dret, organisació, costums y franqueses de les Valls Pirenenques Catalanes, durant l'edat mitjana. Respecte a la Vall d'Aran en una extensa introducció inicia la soberanía de la casa de Barcelona sobre l'Aran en 1175, fet demostrat per altres autors; y partint d'aquest text, continua comentant les transformacions que segueixen fins l'any 1471 en que Joan II aproba y confirma un tractat fet per els homes de la Vall d'Aran ab els del comtat de Comenges.

En los Estudis Universitaris Catalans publicà «Els origens dels comtats de Pallars y Ribagorsa»; en lo «Bulletin Hispanique» tractà de les Relacions familiars y polítiques entre Jaume el Conqueridor y Alfons el Savi; en la revista «Le Moyen age», donà a conèxer una carta important de Guillèm Durant al rey Jaume II y en la tesi del doctorat de Dret disertà sobre les costums de Lleyda y son autor Guillèm Botet.

No es de estranyar, que ab l'acopi dels treballs citats y'ls propis de sa carrera el nou Acadèmich s'hagi trobat propici per al desarrollo del tema escollit sobre les «Geneologíes de Roda ò de Meyà», treball enujós y dificultós, per referirse als primers segles de la Reconquista (VIII y IX), quan al crit de independencia, els capdills dels pobles (després regions) aparexíen en diversos punts de la Península Ibèrica y, paulatinament, anaren constituint les Nacionalitats y es més dificultós el tema per tot lo referent a la cronología y a la successió de les dinastíes, quals noms, confosos y repetits, donen lloch a erros de transcendencia.

Exemple patent es la genealogía magna dels Comtes de Barcelona, a la que acompanyà altra cronològica, empresa de fatigosa tasca, que sols podía executar l'autor dels «Condes de Barcelona vindicados», l'infatigable arxiver que va dedicar sa trista vida al profit y honra de sa terra natal.

De la confusió dels segles VIII y IX, apareix primer la dinastía asturiana, en l'any 718, quan Pelayo fill de Fabila, duch de Cantabria y nét de Chindasvinto fou elet Rey pels gods y espanyols retirats en les montanyes d'Asturies, fugint de la invasió dels serrahins.

Del segle VIII al IX, surgeix la dinastía Pirenenca y del embroll dels comtes Garci Ximénez (rey de Sobrarve), de son fill Garci Inyiguez (758-802), de Fortuny García (802-815) aparexen Sancho García y Gimen García, dels que no's precisa la successió declarada incerta per alguns autors.

Comença'l nostre disertant l'estudi y desarrollo de la Genealogía de Roda ò de Meyà, ab la dinastía Pirenenca iniciada y començada per Inyigo Arista (828) tronch de la dinastía de Navarra, cristià god, que capitanejant l'exèrcit, compost dels naturals y'ls vascos retirats en les valls dels Pirineus, y dels refugiats en les montanyes d'Aragó per Sobrarve y Ribargorsa, al crit de patria y llibertat derroten l'exèrcit sarrahí manat per sos governadors.

Al afegir un nou estudi a la serie dels treballs que des de mitjans del segle XIX han estat publicats, sobre'ls origens dels estats cispirenaychs en relació ab les genealogíes de Meyà, el nou acadèmich s'ha servit dels aclariments que respecte aquesta qüestió havien anat aportant els diversos investigadors precedents: els germans Oliver, En Campion, M. Jaurgain, M. Barrau-Dihigo y En Serrano y Sanz principalment. Ha anat eliminant, d'altra banda, algunes de les confusions que encara quedaven per rebutjar y ha pogut aduhir algun document nou de certa vàlua, com es el vers epitalàmich en honor de la reyna Leodegundia. Resten encara, certament, punts obscurs en relació als quals el disertant no ha trobat prou elements per a resòldrels ab claretat y d'una manera definitiva. Potser ab el temps podrà algú altre perfeccionar encara el conexement d'aquests problemes; mentrestant podèm congratularnos de que s'hi hagi progressat mal sigui tan sols un pas més.

Al terminar l'acadèmich D. Ferran Valls la lectura de la Genealogía, qu'ell qualifica de *àrida disquisició,* dona les gracies y solicita el perdó dels presents, per lo tema escollit, ab lo que ve a confessar inconscientment que entre'ls mèrits y virtuts que posseheix te'l de la paciencia qu'es el principal que deu tenir l'investigador històrich y l'arxiver.

Com a tal, y també com lo més vell de tots els acadèmichs, agrahexo y us do les gracies més expressives per la honra d'elegirme per aquest acte de recepció en aquesta Academia, en nom de la que y de tots, vos do la més carinyosa benvinguda.

BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY
3 1197 20570 6093